

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
«Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Факультет соціальних і гуманітарних наук
Кафедра історії та археології

ЗАТВЕРДЖЕНО

Ректор

ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»

Олена КАРАМАН

30 червня 2026 р.

ПРОГРАМА

**додаткового вступного випробування для вступу на навчання
за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти (PhD)
спеціальність – В9 Історія та археологія
на основі НРК7**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма додаткового вступного випробування розроблена відповідно до вимог Закону України «Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», Національної рамки кваліфікацій (НРК, 7-й рівень) та інших нормативних документів у сфері вищої освіти для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти за спеціальністю В9 «Історія та археологія», які не мають профільної освіти і потребують перевірки базової фахової підготовки.

Метою додаткового вступного випробування є оцінювання базового рівня фахової підготовки вступника у сфері історії та археології та визначення його здатності до навчання за освітньо-науковою програмою «Історія та археологія».

До додаткового вступного випробування допускаються особи, які мають ступінь магістра або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста (НРК 7) та подали у встановлені строки повний пакет документів, визначених правилами прийому до університету.

Завдання додаткового вступного випробування спрямовані на перевірку здатності вступника орієнтуватися в основних історичних періодах, подіях, процесах і явищах, розуміти причинно-наслідкові зв'язки історичного розвитку, використовувати базовий понятійно-категоріальний апарат історичної науки та співвідносити події історії України зі світовим історичним контекстом.

Додаткове вступне випробування проводиться у формі тестування з основ історичної науки, історії України та всесвітньої історії. Тест складається зі 100 тестових завдань закритого типу (з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих варіантів). Користування довідковою та навчальною літературою, електронними засобами під час тестування не дозволяється.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Програма структурована за трьома блоками: основи історичної науки (40 питань), базові події та процеси історії України (30 питань) та базові події і процеси всесвітньої історії (30 питань). Завдання носять загальноакадемічний характер.

Блок 1 «Основи історичної науки»

1. Історія як наука: предмет, об'єкт і функції. Місце історії серед суспільних і гуманітарних дисциплін.

2. Структура історичної науки: всесвітня історія, вітчизняна історія, спеціальні та допоміжні дисципліни.

3. Основні концепції історичного процесу: лінійно-прогресивна, циклічна, цивілізаційна, формаційна.

4. Поняття «цивілізація», «формація», «епоха», «період», «хронологія».

5. Поняття методу та методології в історичній науці. Рівні методологічного аналізу.

6. Загальнонаукові методи в історії: аналіз, синтез, індукція, дедукція, аналогія.

7. Спеціально-історичні методи: хронологічний, порівняльно-історичний, ретроспективний, системний, статистичний.

8. Міждисциплінарні підходи: соціологічний, антропологічний, кількісний (кліометрія), просторовий (геоісторія).

9. Принципи історичного дослідження: науковість, об'єктивність, історизм, системність.

10. Поняття «історичне джерело». Класифікації джерел: за формою, походженням, змістом.

11. Писемні джерела: літописи, акти, діловодна документація, мемуари, преса.

12. Речові та археологічні джерела. Роль археології в реконструкції минулого.

13. Усні, аудіовізуальні та цифрові джерела. Проблема достовірності та критики джерел.

14. Джерелознавство як наукова дисципліна. Зовнішня та внутрішня критика джерела.

15. Роль спеціальних дисциплін у встановленні автентичності та датуванні документів. Комплексний підхід до атрибуції.

16. Хронологія: системи літочислення, календарі, перетворення дат.

17. Палеографія: вивчення рукописів та систем письма.

18. Геральдика, сфрагістика, нумізматика: предмет і значення для історичних досліджень.

19. Генеалогія та біографістика. Топоніміка та ономастика.

20. Архівознавство та документознавство. Поняття архіву, фонду, справи.

21. Поняття «історіографія». Відмінність між історіографією та джерелознавством.

22. Основні школи та напрями західної історіографії XIX–XX ст.: позитивізм, школа «Анналів», постмодерністський виклик.

23. Марксистська концепція історії. Радянська історична наука.

24. Сучасні напрями: транснаціональна, глобальна, постколоніальна, гендерна, екологічна, публічна історія.

25. Українська академічна традиція. В. Антонович і М. Грушевський.

Відродження в діаспорі (Д. Дорошенко, І. Нагаєвський). Сучасна вітчизняна школа (Н. Яковенко, Я. Грицак, С. Плохій).

Блок 2 «Всесвітня історія»

1. Всесвітня історія як галузь історичного знання: предмет, періодизація, основні підходи до вивчення світового історичного процесу.
2. Цивілізації Стародавнього Сходу: політична організація, соціальна структура, господарство, культура та релігійні системи.
3. Антична цивілізація: особливості політичного, соціального й культурного розвитку Стародавньої Греції та Риму.
4. Полісна модель античного світу: демократія, громадянство, право, військова організація та суспільні ієрархії.
5. Римська імперія: механізми інтеграції, криза імперської системи та історичне значення античної спадщини.
6. Велике переселення народів і формування ранньосередньовічної Європи.
7. Християнство в історії середньовічної Європи: Церква, влада, культура, освіта та суспільна свідомість.
8. Візантійська імперія та її роль у політичному, культурному й релігійному розвитку Європи та Сходу.
9. Арабський халіфат і мусульманський світ: державність, релігія, культура, наука та міжцивілізаційні контакти.
10. Феодалізм у середньовічній Європі: соціальна структура, васально-ленні відносини, аграрний лад і міська культура.
11. Середньовічні держави Західної та Центрально-Східної Європи: особливості політичної еволюції та становлення станово-представницьких інститутів.
12. Хрестові походи: причини, перебіг, наслідки та вплив на взаємодію європейського і східного світів.
13. Ранньомодерна доба в історії Європи: гуманізм, Ренесанс, Реформація і Контрреформація.
14. Великі географічні відкриття, колоніальна експансія та формування ранньомодерної світової системи.
15. Становлення абсолютизму та модерної держави в країнах Західної Європи.
16. Англійська революція XVII ст. і формування засад конституціоналізму та парламентаризму.
17. Просвітництво як інтелектуальний і суспільно-політичний феномен XVIII ст.

18. Американська та Французька революції: порівняльна характеристика, ідеологічні засади та історичні наслідки.

19. Індустріальна революція та соціально-економічні трансформації Європи і світу в XIX ст.

20. Національні рухи, революції та формування модерних націй у Європі XIX ст.

21. Імперіалізм, колоніалізм і міжнародні відносини наприкінці XIX – на початку XX ст.

22. Перша світова війна: причини, характер, перебіг, наслідки та трансформація міжнародного порядку.

23. Тоталітарні та авторитарні режими міжвоєнної доби: ідеологія, політичні практики, соціальна база та історичні наслідки.

24. Друга світова війна: причини, основні етапи, глобальний вимір, наслідки та формування повоєнного світоустрою.

25. Світ у другій половині XX – на початку XXI ст.: холодна війна, деколонізація, глобалізація, регіональні конфлікти та трансформація міжнародної системи.

Блок 3 «Історія України»

1. Історія України як галузь історичного знання: предмет, періодизація, джерела, історіографічні підходи та місце української історії в європейському й світовому контексті.

2. Первісна доба та ранні цивілізаційні процеси на території України: археологічні культури, форми господарства, соціальної організації та духовного життя.

3. Античні міста-держави Північного Причорномор'я та їх роль у міжкультурних контактах давньої доби.

4. Східні слов'яни на території України: проблема етногенезу, соціально-політичного розвитку та формування передумов державності.

5. Русь-Україна: становлення, політичний розвиток, соціальна структура, міжнародні зв'язки та культурна спадщина.

6. Галицько-Волинська держава: особливості політичної еволюції, зовнішньої політики та історичного значення.

7. Українські землі у складі Великого князівства Литовського та Корони Польської: політичні, соціальні, правові й культурні трансформації.

8. Люблінська та Берестейська унії: передумови, зміст, наслідки та вплив на розвиток українського суспільства.

9. Українське козацтво як соціальний, військово-політичний і культурний феномен ранньомодерної доби.

10. Національно-визвольна війна середини XVII ст. та формування Української козацької держави: причини, рушійні сили, політичні програми та наслідки.

11. Гетьманщина у другій половині XVII–XVIII ст.: політичний устрій, соціальні відносини, автономія та інтеграція до імперських структур.

12. Українські землі у складі Російської та Австро-Угорської імперій наприкінці XVIII – у XIX ст.: адміністративні, соціально-економічні та культурні трансформації.

13. Українське національне відродження XIX ст.: етапи, регіональні особливості, інтелектуальні осередки та суспільно-політичні рухи.

14. Модернізаційні процеси на українських землях у другій половині XIX – на початку XX ст.: індустріалізація, урбанізація, соціальні зміни та політизація суспільства.

15. Українські землі в роки Першої світової війни: воєнний досвід, суспільні трансформації та актуалізація національного питання.

16. Українська революція 1917–1921 рр.: державотворчі проекти, політичні режими, міжнародний контекст і причини поразки.

17. Українські землі у міжвоєнний період: радянська Україна, Західна Україна, Буковина, Закарпаття – політичні режими, соціальні практики та національні рухи.

18. Радянська модернізація в УСРР / УРСР у 1920–1930-х рр.: українізація, індустріалізація, колективізація, Голодомор, політичні репресії.

19. Україна в роки Другої світової війни: окупаційні режими, рухи Опору, Голокост, депортації, втрати та наслідки війни.

20. Український визвольний рух середини XX ст.: ідеологія, організаційні форми, регіональні особливості та історіографічні інтерпретації.

21. УРСР у повоєнний період: відбудова, радянізація західних областей, соціально-економічний розвиток, культура та повсякдення.

22. Україна в умовах деєсталінізації, “застою” і кризи радянської системи: суспільні зміни, дисидентський рух, національно-культурне життя.

23. Відновлення незалежності України: передумови, політичні процеси кінця 1980-х – початку 1990-х рр., державотворення та міжнародне визнання.

24. Україна в умовах поєстрадянських трансформацій: політичний розвиток, соціально-економічні зміни, громадянське суспільство, європейський вибір.

25. Російсько-українська війна як етап сучасної історії України: передумови, перебіг, міжнародний контекст, суспільні наслідки та проблеми історичного осмислення.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Вступне випробування оцінюється за 200-бальною шкалою. Тест включає 100 тестових завдань. Кожне правильно виконане завдання оцінюється в 2 бали. За неправильну відповідь або відсутність відповіді нараховується 0 балів.

Тест містить питання рівномірно розподілені між двома блоками:

Блок	Кількість питань	Максимальний бал
Основи історичної науки	40	80
Історія України	30	60
Всесвітня історія	30	60
РАЗОМ	100	200

Усі тестові завдання мають закритий тип з вибором однієї правильної відповіді з чотирьох запропонованих варіантів. Типи завдань:

- завдання на знання конкретних фактів (дати, персоналії, події, терміни);
- завдання на розуміння причинно-наслідкових зв'язків;
- завдання на порівняння явищ, понять, процесів;
- завдання на аналіз фрагментів джерел або наукових текстів.

Приклад тестового завдання:

Вбивство Гая Юлія Цезаря у 44 р. до н.е. мало на меті:

- відновити республіку;
- відновити царську владу;
- встановити диктатуру;
- встановити конституційну монархію.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Аркуша О. Г., Кондратюк К. К., Мудрий М. М., Сухий О. М. Час народів. Історія України XIX століття: Навчальний посібник / За заг. ред. М. М. Мудрого. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2016. 408 с.

Балух В. О. Історія античної цивілізації: У 3-х т. Чернівці: Наші книги, 2008–2010.

Балух В. О., Коцур В. П. Історія середніх віків: У 2 т. Чернівці: Наші книги, 2011. Т. 1–2.

Балух В. О., Коцур В. П. Ранньомодерна Європа. Чернівці, 2016. 704 с.

Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946–1980-ті рр.). К. : Видавничий дім „Альтернативи”, 1999. 304 с.

Богдашина О. М. Джерелознавство історії України : теорія, методика, історія. Х.: Тарбут Лаам, 2005. 192 с.

Борисова О. В., Климов А. О. Історія української державності : у 2-х томах. К. : Видавничий дім «Кондор», 2018.

Воронов В. Джерелознавство історії України: Курс лекцій. Д.: Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2003. 336 с.

Голиш Г. Історія історичної науки від найдавніших часів до кінця XIX століття: підруч. для студ. Черкаси: Вертикаль, 2017. 260 с.

Голованов С. О. Історія стародавнього світу. К. : Вид-во Київського університет імені Бориса Грінченка, 2017. 471 с.

Головченко В. І., Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: колоніальний Схід (кінець XIX – друга третина XX ст.). К.: Либідь, 2010. 520 с.

Горохівський П. І. Спеціальні історичні дисципліни: Курс лекцій: Навчальний посібник для студентів денної форми навчання. Умань: РВЦ „Софія”, 2010. 268 с.

Гоцуляк В. В. Історія, її методологія і історіографія як наукові та навчальні дисципліни. Черкаси: видавець Третьяков О. М., 2016. 216 с.

Грицак Я. Й. Нарис історії України. Формування модерної нації XIX–XX століття. Київ : Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.

Давня історія України : в 3-х т. / редкол. : П. П. Толочко та ін. К. : Наукова думка, 1997.

Джерелознавство історії України: довідник / Ред. кол.: Боряк Г. В., Войцехівська І. Н., Калакура Я. С. (заст. голови), Павленко С. Ф., Слюсаренко А. Г., Сохань П. С. К., 1998. 212 с.

Дисциплінарні виміри української історіографії / Відп. ред. та кер. авт. кол. О. А. Удод. К. : Інститут історії України, 2015. 462 с.

Зашкільняк Л. Методологія історії: від давнини до сучасності. Львів: Львівський національний університет ім. І. Франка, 1999. 228 с.

Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: посіб. для студ. Львів: ПАІС, 2017. 312 с.

Історичне джерелознавство / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. К.: Либідь, 2017. 512 с.

Історіографічний словник / С. І. Посохов, С. М. Куделя, Ю. Л. Зайцева та ін.; За ред. С. І. Посохова. Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2004. 320 с.

Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.) / за редакцією З. А. Баран. Київ: Знання, 2015. 533 с.

Історія сучасного світу: соціально-політична історія XV–XX століть / за ред. Ю. А. Горбаня. К.: Знання, 2007. 439 с.

Історія українського козацтва: у 2 т. / Редкол.: В. А. Смолій (відп. ред.) та ін. К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006–2007.

Історія Центрально-Східної Європи / за ред. Л. Зашкільняка. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2001. 658 с.

Козицький А.М. Новітня історія Азії та Африки. Львів : Афіша, 2005. 430 с.

Котляр М. Ф. Галицько-Волинська Русь. К. : Альтернативи, 1998. 336 с.

Крижанівський О. П. Історія Стародавнього Сходу. К.: Либідь, 2002. 592 с.

Кульчицький С. В. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. К. : Темпора. Кн. 1–3.

Левчук Л. Т., Гриценко В. С., Єфименко В. В. Історія світової культури. Київ, 2010. 400 с.

Нариси історії української революції 1917–1921 років / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова) та ін. К. : Наукова думка, 2011. Кн. 1. 390 с.

Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918–1945 рр.) / В. Павлюк. Л. : Піраміда, 2010. 281 с.

Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1945 р. – початок ХХІ ст.) / за ред. М. Швагуляка. Львів : Тріада плюс, 2015. 705 с.

Орлова Т. Історія сучасного світу (ХV–ХХІ століття). К.: Вікар, 2008. 552 с.

Перша світова війна 1914–1918 рр. і Україна. Українські землі у центрі цивілізаційної кризи / упоряд. О. П. Реєнт. К. : Кліо, 2015. 61 с.

Поп Ю. І. Нова історія країн Азії і Африки (ХVІ – початок ХХ ст.). К.: ВЦ Академія, 2012. – 376 с.

Рубель В. А. Історія середньовічного Сходу. Київ : Либідь, 2002. 736 с.

Рубель В. А. Нова історія Азії та Африки: Пост середньовічний Схід (ХVІІІ – друга половина ХІХ ст.). Київ: Либідь, 2007. 558 с.

Рубльов О. С., Реєнт О. П. Українські визвольні змагання 1917–1921 рр. К. : Альтернативи, 1999. 320 с.

Русина О. В. Україна під татарами і Литвою. К. : Альтернативи, 1998. 320 с.

Сарбей В. Г. Національне відродження України. К. : Альтернативи, 1999. 336 с.

Спеціальні історичні дисципліни / укладач Н. В. Лобко. Суми : Сумський державний університет, 2021. 219 с.

Спеціальні історичні дисципліни: довідник / І. Н. Войцехівська (кер. авт. кол.), В. В. Томазов, М. Ф. Дмитрієнко. К. : Либідь, 2008. 520 с.

Ставнюк В. В. Історія Давньої Греції. Чернівці : Місто, 2022. 552 с.

Темірова Н. Р. Історія історичного знання: від зародження до статусу науки. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2019. 132 с.

Турчин Я. Б. Історія міжнародних відносин (від Стародавнього світу до початку ХХ ст.). Львів : Вид-во Львів. політехніки, 2013. 140 с.

Удод О. Українська історична дидактика: академічний дискурс. Київ : Інститут історії НАН України, 2016. 214 с.

Україна в Другій світовій війні: погляд з ХХІ століття. Історичні нариси / Ред. кол.: В. А. Смолій (голова колегії) та ін. К.: НВП "Видавництво "Наукова думка, НАН України", 2011. Кн. 1–2.

Україна в епіцентрі протистояння світових систем (1939–1990) / НАН України, Ін-т історії України. Київ : Академперіодика, 2021. 544 с.

Україна і виклики посттоталітарного транзиту (1990–2019) / НАН України, Ін-т історії України. Київ: Академперіодика, 2021. 592 с

Україна й українці в постімперську добу (1917–1939) / НАН України, Ін-т історії України. Київ : Академперіодика, 2021. 620 с.

Українська держава другої половини ХVІІ–ХVІІІ ст. : політика, суспільство, культура / ред. кол. : В. Смолій (відп. ред.) та ін. К. : Інститут історії України НАН України, 2014. 671 с.

Уривалкін О. М. Історія України (середина ХІІІ – середина ХVІІ ст.). К. : «Кондор», 2005. 284 с.

Яковенко Н. М. Вступ до історії. К. : Критика, 2007. 376 с.

Яковенко Н. Нарис історії України з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. К.: Генеза, 1997. 312 с.

Яремчук В. П. Українська історіографія: суспільно-політична історія. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2017. 288 с.

*Затверджено на засіданні кафедри історії та археології,
протокол № 10 від 20.04.2026 р.*